

A pestis

A XVIII. század elején a németországi tartományokból betelepített jobbágyokra nagyon kemény, emberpróbáló munka várt. Az elvadult földek termővé tételéhez önsanyargatásig menő szorgalommal és mélységes istenhittel álltak neki. Kínozta őket a honvágy is. Alighogy fedél került a fejük fölé, máris egy szörnyű veszedelem leselkedett rájuk: a pestis.

A járványt a török harcokból visszatérő katonák hurcolták be. Terjedhetett légúton, cseppfertőzéssel emberről emberre, de terjesztették a patkányok és a rajtuk élősködő bolhák is, bőrön át.

Legveszedelmesebb fajtája a *bubópestis* vagy guga halál. A beteget magas láz, toxikus tünetek kínozták. Nyirokcsomói ágyékban és hónaljban megduzzadtak, elgennyesedtek, kifehéyesedtek. „A dögvészkes kelevények, a gugák” a halál közeledtét jelentették, ami 3-4 nap alatt bekövetkezett. A holttestek hamar megfeketedtek – ezért fekete halálnak is nevezték, de hívták „mirigynek” és „dögnek” is.

Védőkezelésként az orvosok, a „kirurgusok” ecet, sóska, vereshagyma, fekete retek fogyasztását javasolták a megrémült lakosságnak. De hasznosnak ítélték a rutát, zsályát, ezerlevelű füvet, Isten fájának magját is. Íme két korabeli medicina:

Parasztorvosság a pestis ellen: sült vereshagyma, szappan és méz – a gugákra, vagyis a duzzanatokra kenni.

Házi különös orvosság: méz, liszt, terpentin, bécsi safrány, kénkö, édes tej – összefőzni, és a beteg testére kötni.

A hatóságok különböző védőintézkedésekkel próbálták megfékezni a kór terjedését. Például megtiltották a vásáros tartását, őrizték a Tisza partját, és nem engedték át a csónakokat, a mezővárosok közé strázsát állítottak. Megtiltották az örmény, zsidó, görög árusok és kereskedők mozgótevékenységét. Elrendelték, hogy a helységekben „holis az utczákon kopolyák, víz állások és sárok vagynak, azt kitisztítsák”. A megbetegedetteket karanténba zárták.

Külön rendeletet készítettek a borivóknak. „Hogy a borivók szomjúságuk oltásában hátramaradást nem szenvedjenek, szabad a bort kívánó edényét letéven, azonnal 20 lépésre távozzon, és a csapláros az előbbi helyére letéven, a bort, aki elviheti... Ha a csapláros a bor árát kívánja, azt ecetben megáztatván s megszáritván kezébe veheti.”

Pest vármegye 1738. június 21-ei körlevele arról tájékoztat, hogy a „dög már Csongrád megyében grassál”.

Karcagon hidászok táboroztak, négyen közülük pestisben meghaltak. Olyan gondatlanul temették el őket, hogy a játszadozó gyerekek a kiálló végtagokat megfogdosták. Ezt követően a városra rátört a vész, majd 1500 áldozatot követelt. Mivel a védőintézkedéseket nem tartották be, „Isten ostora és látogatása Csömörre, Csabára és Keresztúrra is bécsúszott es ottan is alkalmasint halnak a mirigyben”.

1739. június 4-én Pest is „bézarott és strázsákkal körülvértődött... senki a lineán által ne mennyen, mert ha meg tudatik vagy meg kapattatik valaki, azt olyan ember minden kegyelem nélkül fel akasztatik avagy meg lövöldöztetik, akár Férliu, akár Asszony személy lészen.”

Budaörsöt már áprilisban elérte a ragály. Az összeírás a halottak névsoráról így kezdődik:

Ab incepta contagione (a fertőzés kezdetétől), tehát áprilisban 49 lélek, májusban 90, júniusban 65, júliusban 28, augusztusban 3, szeptemberben 4, októberben 12, novemberben 5 – összesen 266 áldozata volt a pestisnek. (Más adatok szerint 274, illetve 259.) Becslések szerint a lakosság ötven százalékát. Az első áldozat április ötödikén Johann Pachmann 40 éves, az utolsó Johann Schneider 42 éves lakos volt.

Néhány adat a környező településekről: Zsámbék 830, Budakeszi 536, Torbágy 228 halott.

Egy korabeli leírás szerint: egész éjen át temették a halottakat, koporsóval nem győzték azokat ellátni, hanem zsákba dugva, lepedőbe varrva vagy gyékénybe takarva hantolták el. Elrendelték, hogy a járvánvtemetőt zárják le, „elegendő földet hanyasának, ... kivált mostani tavasz időben, hogy a dögletség ki nem jöhessen a földből, nem különben semminemű marhát a temetőhelyekre ne bocsássanak.”

Az 1740. március 22-ei vármegyei hirdetmény arról tudósít, hogy egész Pest megye területén megszűnt a pestis miatti zárlat. A március 28-ai vármegyegyűlésen a főszolgabíró így köszöntötte a helységek biráit: „Hogy az Úr azon dögletes nyavalyából kendtek kitisztulását megengedte, legyen áldott szent neve örökké”.

Steinhauser Klára

Forrásmunkák:

Novák László: Pestis, kolera, himlő Pest megyében
Bonomi Jenő: Die Pest im Ofner Bergland
Hauser József: Budaörsi Krónika
Kisújszállás város története
Az orvoslás története